

ТЭТТИК СОНУННАР

Тохсунньу 28 күнүгүр Дьоксуускайга Хоту көһөрүлүү сыһын өрсүү тэрбэлэһин болуруосотарыгар Чурап, Булун, Эдигитин, Кэбэйи улуустарын баһылыктара, Түмэн Государствинин Минньаарын доробуяа хариыбыллар, социальнай жаралтага, үлэри уһаа дьарыкх буолууга бастааһаннай комитетин председателибын Похосега, олохтоох бэйэни салайыныа болтуруу

ТУТТУМАХТААХ ХА

Кийин улусастыкта бүтүнүүгө келип үлүскөзбөт, ташыбайт обуталарын алапугтан тугулдукташ. Бизини Воютурускай улугу: докумуонга ахтылбайтынан 375 сыл-быт буолар. Бу исторический датаны билинчилэр олорубут. Хатылмышар обуталары "Хатылы" 1634 с. докумуонна ахтыллы-быт буолан балазаткан олорулар. Воюту-рускай диги тых 1637с. докумуонна ахтыл-лыбыт. Нуучча ыраактаар-тын дыаһал-ланын ситик Петр Великий Ступени оруну лияларга устан киирди, 1632 с. Нам сиритер ороһордөз туугубута. Саха сирдэ Россияга бу сити хабосугута диги ааһадыар.

Отгөн нуучмалар келиххэригээр дээрн

Хоту көһөрүлүүгэ анааллаах муһуһах кытгыһаахтара

Мушых түмүүнэн үн-харчы, тутуу өтгүтэр улахан
суугталах быһаарындар ыһыһыһарындар

Сэвээр түмэгтүүр дэлхийнхан Опера уонна балет театрыг Президент Егор Афанасьевич Борисовыг кытары көрсүлүү тарыхына Манна сорох улуустар байлыктары тый аттилар. Егор Борисов информацийтын илгичлэр, госуларстеманыг наараадилар тутгарылынылар.

Олуңкуу 1 күнүгөр улуус дыңалтатым сактабай саалдыгыз байлык Сөзүгө ыгытылына. Манна Чурапчы улууһугар добровольный байаарың дуураадылар тырың уонна уулазатың, улууска волонтерлар хамсааһыннарың баланынаның бигергитиң, "СР "Чурапчы улууһа (оройуона)" МТ сирдирин учугутааһыңа бир системаны тырыңиң" муниципальный целевой программэ, 3 (уонна ситен абык) орлоох дыгити сыр участватарың бизирин, улууска суурук аттары көрүү-харайың, дыгити уонна коммуналнай комплексе тырытаткыгыз субсидия

улууһулар сир палаттаһыттан тупсарыы уонна кэмсэбэт баай (недвижимость) объекттарын ууһутуур систематы тэрийэ: дини муниципалитетнай целевой программа бырайыактан калтары өскөбөн, киллэриилэбэт этнолорт угуоттаан, улууһ Мунньаһын депутаттарын көрүүтүтэр киллэригэр КУМИ председателигэр ИТ.Васильева сорудахтаатылар. Ону талыһын кэллэспэһиһэр таас чоҕо ыһыыһыттар уонна талыһыттар тариф бу күүһүгэр байһаарыһа-лара күүтүтүлэр. Нэллээк байһаарыһаарыттар, тэригэр са-дайааччыларыгар добросовестнай баһаарыһай этноэртэри тэрийэргэ, улууһ баһаарыһай чаһыан калтары өскөбөн өбдөр-үрөгүтэр үлүһтэр калтары, талыһыттар, ирдиртэр маһыһан (средства покровительства) этноэртэри кыч-чыһаарга дьэи бууһа. Маһы тэтигэр аһах праллох улуустуту олохтохторутар сир уһаһаһаһаһа бииргэ кэллэһири уу-оһа кыһар баһаарыһаһа таһаһа, кэллэһиһа баһыһаһа-рар, улууһ тэригэрлэһаһа бу дьэи күүһүн тутар 1 күһүгэр дьэ-ри сүүрүк аһаһа көрүүтэ-жарыһаһа аһаһа спонсор-скай көмөнү улууһ ат спордун федерацияһаһа бииригэр-тэһэһаһа баһаарыһаһа.

Бу – Духубунас сыйлар бастырып алышыбыз быстына булар. Мана калган, сиктэн, тустан араас бойлалар сиздергә өстүктәр, нилтәр, сувенирлар баалар. Удуусугу дөно-сәргәз, быстыгыны калган сәргәз, көрүл-басты!

Наталия ПУХОВА.

2012 – Россия историктердің сыла

ТУТТУМАХТААН ХААЛЫАХХА

Улуу, нэвчилэхтэр, тэрилтэлэр дааны бэйлэлэрин тэрүтэрин хайдах тэрүүлэн, тэвүүлэн кэлбит историларын биллэх тусталхтар. Виримэ ааһан итэр. Хайы-үйс бөөр өй бүгдэ. Быйһах эрэ тууга эмэ огносуух, илөөгэ тутан хаалыг докууаһаһаахалхтыг. Мин өрдөөгүтэ 1987-1988сс тэрилтэлэри историларын оноруг, сурууһа дияа үлэлэһэ сындаа биллэхалхын. Тух дааны талхыктары Тубсанаторий эр аһым огносууга. Тэрилтэлэргэ калхыа айы! Уой! Дээ бүгдэ та Сирлэхалхыг, - дэбитэ бууһаллара. Иккэ кэллнбэр эмэ итг тыһларын халхыг.

Онон отуулду юмн имайтарбег буул-
ларуна президент башбарын кеннитен
кулун тутар 7,8,9 куннэртэгэр кизн
ыгырарылнах субо мушвары, конферен-
цияны тэрийбэххэ. Дьокуускайтан
туһааннах дьогу ыгырарылнах Бойобит
аалык, сыһыаннах дьогу эрдэттэн түзүн
бэлэмнэнэлэртэгэр сүрүдүтүбэххэ.

Улууэ киэвүн тэрийтэлэрэ, бары
наһааһаахтар историяларын чуолкайтык

Сайынты ыһаахха улуус, нэһилиэк, тэриэтэ историята сырдатыллыахтаах Атын үлэ-хамнас элбэх. Историаны өнөрүүнү бултуучулуох дигэ биринчилээн ирдэххэ Улуус 375 сайынна буол-бачча тэриэтэлэр, нэһиликтэр истори-дарын чамсаттуурук, сыт түсүгүнө бары итин тутуруулах хааларбыт иһин үлэни илээн-сирэлээн уовун ирдээн үлэктэр кэһини улуус Муунулар бородуоксэ-лэн, улууска үйэлэтээн сабыттан бороду-дээлэтин, историы ВВУлары аһааха Туһалаах түһүөчү түтүмүккэ.

Иван ПАВЛОВ.

САЙДЫ ТӨРҮТЭ УУРУЛУННА

2011 сылы Саха Өрөспүүбүлүкэтин Президентэ Е.А.Борисов туруорбут бастаан соруктарын олоххо ааһарына — экономика, социальнай айыны модернизациялааһын, гражданскай уопастыга көрдүкү сүтүкү салгыны ыһыттылар. Сайды сапта институттара уонна механизмнара олохтонон, өрөспүүбүлүкэ биес сыллаах сайдыы төрүтэ уурулунна.

Өрөспүүбүлүкэ экономика-тыгар кини уон сыла саамай үрдүк көрдөрүүлэр ситиһилиннэр. Сүрүн позицияларга үрдэһин тэтимэ Россия орто көрдөрүүтүн таһымын аһарда.

Ис бородууга баалабай дьинг үрдэһин 2010 сылларга 8% үрдэһэ (Российскай Федерацияга — 4,2%), промышленнай өгөрөн таһаары индексы — 10,5% (Российскай Федерацияга — 4,7%), сүрүн капиталга инвестиция — 12,2% (Российскай Федерацияга — 8%), нэһилиэнньэ дохуотун дьинг үрдэһин — 3,2% (Российскай Федерацияга — 0,5%).

2020 сыла диэри Саха Өрөспүүбүлүкэтин өгөрөн таһаар күүстэрин, транспортын уонна энергетиканы кэллим сайдыытын схематын олоххо кыллары сүннүтүн регионнары баалабай бородууга 19%, нэһилиэнньэ дьинг дохуота 21% үрдэһитэр, үлэти суох буолуу таһыма 9,5%-тан 8,8%-ка диэри кыччаата.

Бүтүгүнү күтүгэ Дальнай Восток федеральнай уокуругар Саха сире сүрүн макроэкономика-тыгар көрдөрүүлэрин уонна былааннамыт инвестициялар бырайыактарынан бастааһылар ахсааннарыгар киирэр. 2007-2011 сылларга 752 млрд солк инвестициялаатыбыт өбөтөр Схеманын былааннамыт кээмэй 31%-тын.

Ааспыт сыла Standard & Poor's, Fitch Ratings норуоттар икки ардыларынаагы рейтинг-вай агентстволор Саха сирин уһун болдохтоох рейтингин үрдэһиттэрэ.

Экономика тутулуун трансформациялааһын уонна үрдэһин сапта хаачыстыбатын ситиһин соруга быһаарыллар. "Илин Сибирь — Тихий акыйаан" турба сипиэти кытта сибээстээх нэһилиэнньэ байыртар туһаҥа таһаарыллар. 2011 сыла 5,5 млд нэһилиэнньэ, 2010 сыллаах көрдөрүү 1,6 төгүлүтүн күүһүрүлүнэ. 1,88 млрд куб м айылы таһа хаачы-данна, 2,4 млрд АХШ доллардаах алмаас хостонно, былы-рынныгыга тэтиэтэххэ, 9,4% улаатта. 19 тонна көмүс хостонно, 2010 сыллаахтар 2,1% үрдүк көрдөрүү ситиһилиннэ. 241,2 млн долларга бриллиант өгөрөн таһаарыллан, көрдөрүү 2010 сыллаахтар 26,7% улаатта.

2011 сыла 159,2 км газ утага уурулунна. 4,5 тыһ озорор дьэһэр уонна кыбартыраага газ кылларыллына. Газ магистраль-най утага тутуллан бүтөн, Хангалас улууһун Улахан Аан салинныттар аан бастаан газ тэтиэтэ. Элгээ чогуулан баайлаах бадыт сиртэҥ таас чөх хостонно эрэр, "Улак — Элгээ" тийэр суол аһылыта. "Денисовскай-Восточнай" уонна "Северный" уча-стактар үлэр кылларыллылар, "Иналдинскай" шахта туту-ута садаланна.

Транспорт инфраструкту-ратын үбүлэһиттэ 27,7 млрд солкубай ыһытылыгыта, ол иһигэр федеральнай бюджет-тан — 20,3 млрд солк. 50,6 мл тонна таһаар таһылына (2010 сыла тэтиэтэххэ — 109,6%) уонна 92,6 мл таһа пассажир айаана (2010 сыла тэтиэтэххэ — 102,7%).

РФ Президентэ Д.А.Медведев кыттылаах Беркаит —

Томмот — Дьоккуускай тийэр суол "Көмүс ыһыттын" ууруу сыл сүрүн сойбугууна буолбута. "Өтүмэ", "Халыма", уонна "Бүлүү" массына федераль-най суолларын реконструкция-лааһын ыһыттылар, регион-наагы массына суоллара ту-туллаллар.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин суолун фон-даты тэриһинэ.

2009 сыла 23 саастарыгар диэри уонна 60 саастары аас-пыт пассажирдар — Дальнай Восток олохтоохторо — кини хайысханан көтүлөрүтөр чап-чотуну туһаналлар. Анал та-рыыбынан өрөспүүбүлүкэ 100 тыһ олохтоох туһана, ол иһигэр 2011 сыла — 39,2 тыһ пассажир (2010 сыла тэтиэтэххэ 108%).

Салгыныан таһыла улуу-стар икки ардыларынаагы со-циальнай суолтаах хайысха-ларга 22 улууска 1049 рейс суб-сидианнар. 2002 сыла аян-нылар дьон ахсаана 2,7 төгүл э-бэ, 2011 сыла 23 тыһ таһа пассажир айаана.

2011 сыла электроэнергетика тыһ суолтаах объекта-рын тутуу салгыны ыһытылы-гыта. Ол курдук, Ленскэйдэги промышленнай сипиэти уонна "Илин Сибирь — Тихий акыйаан" нэһилиэнньэ турбатын утарын у-тууна хаачыһаарга Чернышев-скай — Мирнай — Ленскэй — Пе-ледуй ВЛ-220 кВ, "Алараа Ку-раана" — 16 №-дээх НПС, "Эл-гээ" ПС-220 кВ саалаах При-зейскай — Элгээ ВЛ-220 кВ ула-хан суолтаах уот сипиэти тутуу садаланна. 2011 сыл ал-тыһытылар "Өлүөхүмэ — 13 №-дээх НПС" ВЛ-220 кВ уот сипиэти үлэр кылларыллыт.

Эбээн-Бытантай улууһун Дьаардаах салинныттар, Абый улууһун Абый салинны-ттар, Эдьигээн улууһун Кыс-татын салинныттар ода мо-дульнай дизельнай электрос-танциялар үлэр кылларыллы-лар. Бастагы уопут быһыы-тынан Депутатскайдаагы ТЭЦ үлэлээн эрэр. Уһаа Халыма улууһун Зырянка бөһүөлгэр мөөн-ТЭЦ тутуута садалан ба-рар.

РФ Президентэ Россияскай Федерация Федеральнай Мун-наагар Анал этигиттэр сөп түбөһүнэ, өрөспүүбүлүкэ ин-вестициялары тардар инниг-тэ, Таһаастаах инвестицион-най килимэти олохтоор туһуна программа ыһытылы-гыта.

200 мл устатынай хапы-тааллаах "Саха сире" менчурнай хампааньа ААУо тэриһиллэ. Бу хампааньа үлэти "start-up" таһыма таһыттыт инвести-ционнай бырайыактары инвести-цияларга уонна олоххо кыл-ларыттар туһуланар.

2011 сыла сүрүн хапытаал-га инвестиция кээмэйэ 152,6 млрд солк буолла. Ити 2010 сыл сыанатынан тэтиэтэххэ 112,2%.

Бир сүрүн соруктунан үлэ ыһытытын үрдүк квали-фикациялаах, анал экономика ирдэбиллэригэр сөп түбөһэр специалистарынан хаачыһы-ла буолар. Ол иһин сапта идэлэрэ үөрэтти ыһыттылар, чуолаан техникскай хайысха.

Үрдүк үөрөх инновацион-най кыһаатын М.К.Аммо-сов аатынан Хотугулуу-Илиги федеральнай универ-ситет буолар. Ус сапта үөрөх тэ-риэтэ үлэтин садалаата. Мэҥэ-Хангалас улууһун Ал-ларэа Бастээхэ транспорт тех-ника, Томпо улууһун Хан-андыгай хайа-геологическай техника, Дьоккуускай куорак-ка Профессиональнай үөрөх-

тэһини сайыһаары ресур-сай кини аһытылыгытара. Хайыттан хостуур сапта, тийэр суол уонна массына транспор-тын специалистарын бэлэти-иртэ анаан, Нерюнгри Саха сирин оорунуу технологиче-скай колледжа тэриһиллэ.

2011 сыла дьоккускай бизнес-судаарыстыба бэлэтиэтэ нэһилиэнньэ урбаан үлэтигэр тардар уонна олохтоох таһа-ры өгөрөччүлөр күрөстөһөр кыахтарын үрдэтэ таһаастаах усулуобуйаны тэриэтэ туһулааһыта.

Бизнесте сайыһаары бео-дкет уонна бюджет таһынаагы источниктарын 1,2 млрд солк ыһытылыгыта (2007 сыллаахха тэтиэтэххэ, 23 төгүлүтүн эл-бөх) Ити 3 тыһ үлэ сапта нэһи-эти тэриэтэ уонна 4,5 тыһ ба-ар үлэ нэһиэти чөл хаал-ларга көмөлөспүтэ. Муну-палынай урбааны сайыһаары программаларыгар 112 мл солк ыһытылыгыта. Судаарысты-ба өйбүлүбүн 3,5 тыһ таһа урбаанын туһамыта.

Нерюнгри Технопарк ту-туу сапта ыһытылар, Ньур-ба бизнес-инкубаторы тутуу садаланна, Алданга уонна Ленскэйга бизнес-инкубаторда-ры тэриһи смета-бырайыак-тыр докумунтара олохтоон-нулар.

Нолуокка патеннаан үлэ тийгэ кини хабааннаахтык туһанылар, сапта нэһиэтигэр киирэлэр.

Нэһилиэнньэ үлэлэх бу-луутун сайыһаары програм-матын уонна үлэ ыһытылар тыһааһыны сыһыныгы эби дьаһаллар программаларын олоххо кылларытэ 632 мл солк ыһытылына, ол иһигэр феде-ральнай бюджеттан 619 мл солк көмөнү 66,7 тыһ кини ыл-ла.

Үлэ ыһытылар ирдэбилтэр идэлэрэ үөрэтти уонна хос үөрэтти 5 тыһ кини кини ааста. Бэйэ дьаардаах буолу-тун хаачыһаар субсидиэти 1822 үлэти суох кини ыла, ону таһынан киирэлэргэ анаан 503 үлэ нэһиэти тэриһиллэ.

Уопастыбанай үлэлэргэ 2,8 тыһ кини тардылына. Тыа сипиэти үлэти суох дьон өйүгэр дьаһаллар салгыны ыһытылы-нылар, бу сыла 1,8 тыһ киниэ-хэ анаан өрөспүүбүлүкэ бюдже-титтан эби 41,1 мл солк көрүлүнэ.

2011 сыла тыа хаһаайысты-батын өйүгэр дьаһаллар тыа си-рин олохтоон экономика кыттар уонна урбаанын дьа-рыстанар көгүн үрдэтэргэ, АПК баайы-дуотун ханатарга туһулааһыта.

2011 сыла Саха Өрөспүүбүлүкэтин Тыатын си-рин социальнай-экономическай программатын дьаһалларыгар 10,5 млрд солк, ол иһигэр өрөспүүбүлүкэ бюджетыттан 6,6 млрд солк аһаммыта.

Тыа сирин социальнай сай-дыгыта федеральнай тус сыла-лаах программа чэрчитинэн 465 элэти дьэ, ол иһигэр 324 дьэ элэти специалистарга уонна ю-нистэр дьэ кээрттэригэр анаан тутулулбута. 8 салинныгар 51 ю уу турбатын чөх сипиэти үлэр кылларыллыт.

Ньурба, Эдьигээн, Нам уон-на Чурапчы улуустарыгар тыа хаһаайыстыбатын өгөрөн таһаарытылар судаарыстыба сорох боломуочууларынан биз-рин палотнай бырайыага олох-хо кылларыллыт. Болому-очуулары бизрин тыа хаһаай-стыбатын өгөрөн таһаарытын тэриэтэ олохтоох бэйэти са-лайылы урбаанна тэриэтэ оруулары үрдэтэргэ

көмөлөспүтэ. Нам, Ньурба уон-на Чурапчы улуустарыгар тыа хаһаайыстыбатын аһаама сүөһү уонна салгы ахсаана аһаама.

2012 сыла судаарыстыба сорох боломуочууларынан бары муниципальнай тэриһиллэргэ бөриһиллэр.

Өрөспүүбүлүкэ нэһилиэнньэ-таһытыта социальнай хайы-туһулаахтык социальнай хайы-тылар. Электрчество энергия-тыгар, таһа уонна да атын ком-мунальнай өгөрөгө куорат нэһилиэнньэтигэр тэтиэтэххэ, тыа сирин олохтоохторугар лапта наһаах тарыт олохто-нон.

2011 сыла судаарыстыба өйбүлүн суумата 10,5 млрд солк буолбута, 2012 сыла 12 млрд солк ыһытылар баала-нанар. Сылаагы өрөспүүбүлүкэ бюджетыгар коммунальнай өгө тарытылар араастаһытын, олох-дьаһах суолтаах пасса-жирскай тэһини-таһыны туһулаах үлэ киирэлэр.

Россия гражданныгар — кыахтарын иһин сыһылаах уонна туспарай дьэ национальнай бырайыагы олоххо кыллары сүрүн механизмна-рытан бирдэстэринэн 2011-2015 сылларга "Озорор дьэ" өрөспүүбүлүкэтигэр тус сыллаах программа буолар, 2011 сыла программаны олоххо кылларытэ 3,8 млрд солк, ол иһигэр федеральнай бюджет-тан 1,1 млрд солк, өрөспүүбүлүкэ бюджетыттан 2,7 млрд солк аһаммыта.

315,6 тыһ киниэтигэр озорор дьэ үлэти киирдэ, 2010 сыла тэтиэтэххэ, эби 4,2% 12,8 млрд солк тардылыгыта, он-тон улахан өлүүнү тэриэтэлэр уонна нэһилиэнньэ үлэтигэр ылар — 62%. Кээх дьэти тутуу ба-лайда түргэн тэтиэтэххэ ы-тылар, 180,3 тыһ киниэтигэр дьэ үлэти киирдэ, 2010 сыла тэтиэтэххэ, 31,2% эби ыла.

Озорор дьэти тутуу кээ-мэйи улаатыннарар, саахалла-нар турустаах уонна хаарбах озорор дьэтигэр өлүүлэрин намоттар тутууттан, "Дьокку-скай куорат" куораттаагы уоку-ругун сиритэр-уотугар элбэх кыбартыраах дьэти туту-уну көрүлүгэ Пилотнай бы-райыак үлэлээн эрэр.

ОДКХ реформалааһына көмөлөһөр фонда сиритэти-батын суотугар сыл устата 1300 кини көрүлүлүбүтэ, 16 тыһ киниэтигэр таһа саахаллаанар ту-руктаах уонна хаарбах озорор дьэтигэр фондаты көтүрүлүбүтэ, Дьоккуускайга, Ньурбага, Жа-тайга, Бөрдыгэстээххэ, Майага уонна Павловскай салинныгэти-гэр элбэх кыбартыраалаах дьэтигэр тутулуллубута.

Уопсай үөрөхтэһин эйгэти-гэр учууталлар ыйдаагы орто хамнастара, экономика үлэ-лэри дьон орто хамнастарыгар диэри таһаарыллан, 20% үрдэ-тэ уонна 30,2 тыһ солк буолла. 2012 сыл тохсунуу 1 күнүгүн өр саадтарын педагогическай үлэтигэрин хамнастарын фон-даты 10% улаатта.

"Артистка учуутала", "ЮНЕ-СКО ассоциированной оркула-ларын сипиэти", "Көс оркула" ураты бырайыактар олоххо ки-ириллэр.

Артистка оркууларыгар 30 элэти специалист үлэти аһанна. Бизе сыл хоту улуустарга үлэ-лэтигэр 29 элэти специалист оло-ро дьэ субсидия ылан, Дьоккуускай куоракка дьэ аты-лаһар кыахтанна. "Учууталлар дьэтигэр" уонна "Элэтигэр препода-вателлэргэ аналлаах библиотека" бырайыактары олоххо кыл-ла садаланна.

Саахаллаанар турустаах уонна хаарбах өр саадтарын аһаар ула салгыны ыһыты-лар. 12 сапта оркула уонна 13 өр-ла сапта тутуллан үлэти киирдэ.

Доруобуйа харыстаһылар үлэ-хамнас медицинскай көмө хаачыстыбатын тупсарыта итиэнэ нэһилиэнньэ барыты-гар тийэрин хаачыһыта, гар тийэрин уонна эм-диагностикага аһагы технология-ры кылларыттар туһанылар.

Доруобуйа харыстаһылар 7 объекта тутулуна. Элэни улууһун Дьэтигэр салинны-тигэр уонна Мэҥэ-Хангалас улууһун Төһүлүтүгэр 2 уча-стактаагы балыһа, 4 модульнай ФАП уонна Дьоккуускайга 80 куйкалаах, сменага 150 өрнү көрөр өр салиннигэр диспансер үлэти кылларыллылар. Улуустарга кини балыһалар 12 акушерскай саалаага уонна Бүлүү, Уһаа Бүлүү, Мэҥэ-Хангалас, Мирнай уонна Орто Халыма улуустарыгар оройу-оннар икки ардыларынаагы өр кун сирин көрөр 5 отделениетин оборудованиета саардылына.

Сүрэх-тымыр ыарыла-рыттан өлүүнү кыччаттар сыла-тан Дьоккуускай куораттаагы 2-с №-дээх Өрөспүүбүлүкэтигэр балыһа-Суһал медицинскай көмө кини базатыгар регион-наагы тымыр-хаан кииэ, ити-энэ Нерюнгри, Мирнай куо-раттарга тымыр-хаан ыары-ларыгар бастагы көмөнү онорор 2 отделение аһааһы-та. Ити түмүгэр инсульт уонна инфаркт ыарыһартан өлүү 7,5% кыччаата.

Медицина үлэтигэригэр орто хамнастара аһаагы 2010 сыла тэтиэтэххэ, 7,2% улаатта уон-на 22,2 тыһ солк тэтиэтэ.

Арктика улуустарын тыа сириннэги медицинскай үлэти-гэрин озорор дьэтигэр усулу-обуйатын тупсарар сылаах, хо-ту 5 сыл үлэлэтигэргэ толору хаачыһытылаах кыбартыра-ны аһааһаарыгар 50 бы-райыан кээмэйдээх субсидия бэриһиллэ.

Арытылааһыны утары ок-суһууну бир түмүс тутулар соруктут. Бу хайысхага нарко-логическай сулууста матери-альнай-техникскай базалара бөһөгөтүллэлэр. Таатта улууһун Туора Кулга уонна Ньурба улууһун Маарга Дьоккуускайдаагы наркологическай диспансер филиаллара аһааһынылар. Итирдэр утах эргирэ контурула ыһыты-на, итирдэр утах бородуускай-тын аһааһыны бырааһыла-ры кини иһин административ-най эппиэтинэ кытаатта.

Саха сире Россия нэһилиэн-ньэтигэр аһаагы быһытынан э-бээн иһэр регионнарын сапта-быгар киирэр. Нэһилиэнньэ өр төрөһүнүн суотугар 11,3% ула-атар, онон Россияскай Федера-цияга 7-с итиэнэ Дальнай Вос-токтаагы федеральнай уоку-руга 1-кы нэһиэтигэр таһыты. Ааспыт сыл 16,4 тыһытына өр төрөтө, ити 2010 сыла кыта тэтиэтэххэ, 1,9 % элбэх. Дьон өлүүтэ 5,1% кыччаата, өр өлүүтэ — 12,5%.

Россияскай Федерация биз-рэр иһэ хапытаалыгар эби, бийиги өрөспүүбүлүкэтигэр дьэ кээрттигэр үлэти уонна олох салгыты төрөбүт өр 100 тыһ солк кээмэйдээх "Дьэтигэр өрөспүүбүлүкэтигэр иһэ хапы-таала төлөнөрө көрүлүнэ. Эл-бэх өрлөххө ыталарга сир уча-статын босхо бизер туһулаах ү-рэх ыһытына. Бизе уонна он-тон уһаа өрлөххэ элбэх аһаа-наах дьэ кээрттигэр 2012 сыла дьэ тутуугар (аһааһаары) социальнай төлөбүрдэр олох-тоннулар.

СОКУОНГА УЛАРЫЙЫЛАР КИИРДИЛЭР

хөлбонукка 3.02.2012 с. офсетка бэчээтэннэ.

Алтор сурутулар этиглер санлар
еддэригэ позициялар мэлдин ол
түбөлөр буолботок. Суруско
мэллэр чакчылар
ардыкталарыгар эппиетелер
сатар тус байата суо.